

rîm'deki birçok emir ve tavsiye geniş anlamda cihadla ilgilidir. Özel olarak cihadı konu edinen âyetlerde "iman, hicret, Allah yolunda malla ve canla cihad" unsurları zikredilmekte ve bu hasletlere sahip bulunanların Allah ile olan dostluklarına sadık kaldıkları, ebedî mutluluğa ve her şeyin üstünde Allah rızasına ulaşacakları ifade edilmektedir (meselâ bk. en-Nisâ 4/95-96; et-Tevbe 9/20-21; el-Hucurât 49/15). *Kütüb-i Sitte* başta olmak üzere birçok hadis mecmuasında cihadla ilgili hadisler "el-cihâd", "fezâilü'l-cihâd", "el-cihâd ve's-siyer", "es-siyer", "el-megazî" gibi özel bölümler halinde toplanmış, diğer bölümlerde de yeri geldikçe aynı konudaki rivayetler zikredilmiştir. Bu tür hadislerin bir kısmında Hz. Peygamber, muhatabının durumuna göre, bazan anne ve babaya hizmet etmeyi, bazan da hac ibadetini yerine getirmeyi cihad saymıştır. Ancak cihada ilişkin hadislerin çoğunda Allah yolunda malı ile, canı ile veya her ikisiyle cihad edenin, insanlığın mutluluğunu sağlama ve Allah rızasına ulaşma yolunda elde edeceği mânevî dereceler özendirici anlatımlarla dile getirilmiştir. Cihad, **emir bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münker*** çerçevesinde kelâm ve mezhepler tarihinde, ayrıca ahlâk ilminde de ele alınıp işlenmekte, fıkhta ise savaş hükümleri açısından söz konusu edilmektedir. Abdullâh b. Mübarek'in *Kitâbü'l-Cihâd*'ı bu konunun ilk eseri olarak bilinmektedir. İbn Ebû Âsım'ın *Kitâbü'l-Cihâd*'ı ile İbnü'n-Nehhâs'ın *Meşâri'u'l-esvâk*'ının tahkikli neşirlerinin mukaddimelerinde, Osmanlıca eserler için de *Sebilü'rreşad* mecmuasında (IX/228, 347-348) cihadla ilgili bibliyografik bilgiler mevcuttur.

BİBLİYOGRAFYA :

Tehânevî, *Keşşâf*, "chd" md.; Buḥârî, "Ze-kât", 18, "Cihâd", 112, 156; Müslim, "Cihâd", 19, 20; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 33, 89; İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 468; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, II, 112-113; XVII, 122-124; Fahrreddin er-Râzî, *Mefâtihü'l-ğayb*, V, 214-218; XXV, 269; İbnü'n-Nehhâs ed-Dimyâtî, *Meşâri'u'l-esvâk ilâ meşâri'i'l-üşşâk* (nşr. İdrîs Muhammed Ali — Muhammed Hâlid İstanbul), Beyrut 1410/1990, Mukaddime, s. 39-47; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, Beyrut-Dimaşk 1412/1991, III, 68; Muhammed Fâris Berekât, *el-Câmi' li-mevâdî'i âyâtî'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Dimaşk 1379/1959, s. 187-199, 217, 219-359; Bursalı Mehmed Tahir, "Fezâil-i Cihâd Hakkında Müellefât-ı Osmâniyye", SR, IX/228 (1328), s. 347-348; Muhammed H. el-Butah, "el-Cihâd ve devruhû fî tebliği'd-da'veti'l-İslâmiyye", *Havliyyetü Külliyyeti Uşûl'd-dîn bi'l-Kâhire*, sy. 9, Kahire 1412/1992, s. 215-230, 238-242.

BEKİR TOPALOĞLU

1223 (1808)
tarihli
cihâdiyye
kuruşu
(İstanbul
Arkeoloji
Müzesi,
Teşhir,
nr. 1966)

CİHÂDİYYE

(جهاديه)

II. Mahmud devrinde çıkarılan bir sikke.

II. Mahmud'un tahta çıkışının üçüncü yılında (1225/1810) eski ikiliklerin ağırlığına eşit olmak üzere 8 dirhem ağırlığında ve 200 para değerinde savaş giderlerini yardım olmak üzere çıkarılmıştır.

Vak'anüvis Şânîzâde Mehmed Atâullah Efendi, Zilhicce 1227'de (Aralık 1812) ayarı doğru gümüşten 5 kuruş rayiçe cihâdiyyeler basıldığını bildiriyorsa da Darphâne'ye satılmış olan Galib Edhem Bey'in koleksiyonunda bulunan cihâdiyye sikkelerinin üzerindeki rakamlara göre bunların II. Mahmud'un cülusunun üçüncü yılında kesildikleri anlaşılmaktadır. 1227'de yani beşinci senede çıkarılanlar ise ikinci defa basılmış olanlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Şânîzâde, *Târih*, II, 160; İsmâil Galib, *Takvîm-i Meskûkât-ı Osmâniyye*, İstanbul 1307, s. 412-413; Süleyman Südi, *Usûl-i Meskûkât-ı Osmâniyye ve Ecnebiyye*, İstanbul 1311, s. 54; Hasan Ferid, *Nakd ve l'tibâr-ı Mâlî*, İstanbul 1330-33, I, 192; Pakalın, I, 291; Artuk, *İslâmî Sikkeler Kataloğu*, II, 682; TA, X, 498.

İBRAHİM ARTUK

CİHAN BEGÜM

(1861-1930)

İngiliz yönetimindeki
Hindistan'da yarı bağımsız
Bopal mahallî devletinin
son kadın hükümdarı
(1901-1926).

9 Haziran 1861 tarihinde Hindistan'ın Bopal (Bhopal) şehrinde doğdu. Annesi Bopal nevâbesi Şah Cihan Begüm, babası Bahşı Bâkî Muhammed Han'dır. Mevlânâ Cemâleddin el-Vezîr ve Müftü Eyyûb b. Kamerüddin'den çeşitli dersler okudu. Anneannesi İskender Begüm'den de devlet yönetimiyle ilgili konularda bilgi

edindi. Ayrıca hat dersleri aldı ve Farsça öğrendi. 1875'te Emir Ahmed Ali Han ile evlendi. Bu evlilikten 1876'da Muhammed Nasrullah Han, 1877'de Hâfız Ubeydullah Han ve 1894'te Muhammed Hâmidullah Han adlarında üç oğlu oldu.

Annesi Şah Cihan Begüm'ün 16 Haziran 1901'de vefatı üzerine onun Lord Canning ile yaptığı anlaşma gereğince Cihan Begüm "sultan" unvanıyla tahta geçti. Ancak 1902'de kocası ölünce pek çok problemle karşı karşıya kaldı. Bu arada boşalan devlet hazinesine gelir yolları aradı. Büyük oğlu Muhammed Nasrullah Han'ın yardımcılarıyla ülke idaresinde ve hukuk sisteminde reformlar yaptı. 1903'te hacca gitti. Cihan Begüm 1908'den önce İstanbul'a gidip Osmanlı Sultanı II. Abdülhamid ile görüştüğü gibi oğulları Hâmidullah Han ve Ubeydullah Han ile 1911'de tekrar İstanbul'a gitti ve Sultan Reşad tarafından kabul edildi. Fakat bu görüşmeler dost ziyaretinden öteye geçmedi. Aynı yıl İngiltere Kralı V. George'un taç giyme törenine katılmak için Londra'ya giden Cihan Begüm, I. Dünya Savaşı'nda İngiliz hükümetine bağlı kaldı ve İngiliz ordusuna katılmak üzere bir bölük gönderdi. 1924 yılında iki oğlunun ansızın ölümü üzerine ülkede çıkan karışıklıkları bastırmayı başardı. 1925'te oğlu Muhammed Hâmidullah Han ile tekrar İngiltere'ye git-

Cihan Begüm

ti. Memleketine dönünce İngiliz hükümetinden aldığı muvafakatla 1926'da oğlu lehine tahttan çekildi. Bibiya Begüm olarak da bilinen Cihan Begüm 12 Nisan 1930'da vefat etti.

Ülkesini iyi idare eden Cihan Begüm'ün dönemi bir refah devri olarak anılır. Bopal şehrinin yol yapımı ve ışıklandırılması gibi imar hizmetlerinde bulundu. Sanayi ve tarımın gelişmesi için çalıştı. Ülkenin tamamen İngilizler'in eline geçmesini önlemek için akıllı bir siyaset takip etti. Kadınların eğitimi üzerinde titizlikle durdu ve onları bu konuda teşvik etti. Kadınlar tarafından kurulan All-India Women's Association'ın Bopal'deki ilk toplantısına bizzat katıldı. Eğitim faaliyetlerinden dolayı Aligarh Üniversitesi'nin idarî kademesine seçilen tek kadın oldu. Bu üniversiteden başka Dârülmü-sannifin ve Encümen-i Terakkî-i Urdu gibi kuruluşları maddî açıdan destekledi. Cihan Begüm medenî, titiz bir müslüman hanım olarak yaşamış ve her yere millî kıyafetiyle gitmiştir.

Torunu Prenses Âbide Sultan'ın verdiği bilgiye göre Cihan Begüm, başta Mevlânâ Şiblî'nin *Asr-ı Saâdet** adlı kitabı olmak üzere elliden fazla eserin basılması için maddî destek sağlamış, bu arada kendisi de bazı eserler kaleme almıştır. 1. *al-Hicab or Why Purdah is Necessary* (Calcutta 1922). Bu eserde örtünmenin önemini anlatmıştır. 2. *Hayât-ı Şâh Cihânî*. Gençlik yıllarını ve annesiyle olan münasebetlerini anlattığı bir eser olup B. Ghosal tarafından yapılan İngilizce tercümesiyle birlikte yayımlanmıştır (Bombay 1926). Ayrıca Cihan Begüm'ün hatıraları *An Account of my Life* adıyla C. H. Payne (I, London 1910) ve Abdüssamed Han (II, Bombay 1922) tarafından İngilizceye çevrilerek neşredilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Cihan Begüm, *An Account of my Life*, I (trc. C. H. Payne), London 1910; II (trc. Abdüssamed Han), Bombay 1922; *Who's Who*, London 1913, s. 167; Halid Ziya Uşaklıgil, *Saray ve Ötesi*, İstanbul 1941, III, 76-77; Ömer Rızâ Kehhâle, *A'lâmü'n-nisâ*², Dimaşk 1377/1958, I, 219-220; Bahriye Üçok, "Hindistan'da Bhopal Devleti'nde Bir Naiibe ve Üç Kadın Hükümdar", *TTK Tebliğler VII.*, Ankara 1972, I, 446-450; Kabir Kavsar — Inamul Kabir, *Biographical Dictionary of Prominent Muslim Ladies*, New Delhi 1982, s. 344-345; D. Menant, "Quelques Pages de l'histoire du Bhopal", *RMM*, XV/9 (1911), s. 229; Mankaryos es-Sadeff, "el-Melikât fi'l-İslâm", *el-Mukteṭaf*, LVII, Kahire 1920, s. 190-191; Abidaa Sultaan, "The Begums of Bhopal", *History Today*, XXX, London 1980, s. 30-35; A. S. Bazmee Ansari, "Bhopal", *EI*² (İng.), I, 1196; Abdülhay el-Hasenî, *Nüzhetü'l-havâṭir*, VIII, 173.

RECEP USLU

CİHAN HARBİ İ

(bk. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI).

CİHÂN-ı İSLÂM

(جهان اسلام)

I. Dünya Savaşı yıllarında
İslâm dünyasına yönelik
yayın yapan siyasî dergi.

Cem'iyet-i Hayriyye-i İslâmiyye tarafından Türkçe, Arapça ve Urduca olarak genellikle on veya on beş günde bir İstanbul'da yayımlanmıştır. Yayın amacı, başlığının hemen altındaki "Cem'iyet-i Hayriyye-i İslâmiyye'nin taht-ı himâyesinde menâfi-i İslâmiyye'ye hâdim siyasî, edebî, içtimâî risâledir" ibaresiyle özetlenmiştir. Dergi, esas itibarıyla İttihat ve Terakkî hükümetinin kararıyla, o sırada İngiliz işgali altında bulunan Hindistan, Mısır ve İran'daki müslüman halkı İngilizler'e karşı uyandırmak, İngilizler'in Osmanlı Devleti ve hilâfet aleyhine giriştiği propagandaları önlemek ve tesirini ortadan kaldırmak maksadıyla yayına başlamıştır.

Cihân-ı İslâm başlığı çevresinde derginin Türk, Arap ve Urdu dilinde çıktığı belirtilmiş ve bu dillerde idare adresiyle her dildeki yayını hazırlayan sorum-

lu müdürlerin adı yazılmıştır. Arada bir Farsça nüshalar da yayımlayan ve ilk sayısı rûmî tarihle 27 Mart 1330'da (13 Cemâziyelevvel 1332/9 Nisan 1914) çıkan derginin tesbit edilebilen son sayısı rûmî 1331 (1915) yılına ait 53. sayıdır.

İmtiyaz sahibi Hintli Ebû's-Saîd el-Arabî el-Hindî Efendi, sorumlu müdürü Yûsuf Şetvan Bey'dir. Dergide yer alan makaleler genellikle üç dilde yayımlanmış, bazı sayılarda bunların Farsça tercüme-leri de verilmiştir.

Dergi, Osmanlı Devleti'nin İttifak devletleri yanında I. Dünya Savaşı'na katılmasından sonra, gayesini belirten ibareyi yine üç dilde olmak üzere "hilâfet-i kübrâya, ittihâd-ı İslâm'a, teârûf-i umûmiyyeye hâdim ceridedir" şekline çevirmiştir.

Makalelerin ağırlık noktasını, zaman zaman isimler verilip yer de gösterilmek suretiyle İngilizler'in Hindistan, Mısır ve İran'da müslüman halka yaptıkları zulümler teşkil etmektedir. Ayrıca yine İngilizler'in halkı kandırmak için giriştikleri propaganda ve uydurdukları yalanların aslını anlatan yazılar da yer almıştır.

Üç dilde çıkan derginin muhtevası, açığa savaşa doğru giden günlerde ve bu dillerin konuşulduğu ülkelerde kamuoyu oluşturmaya yöneliktir. Dergi, özellikle Hindistan'daki gazete sahiplerine ve diğer nüfuzlu kişilere düzenli olarak gönderilmekteydi. Fakat zaten teyakkuz durumunda olan İngiliz-Hindistan otoriteleri çok geçmeden durumu farkedip Ağustos 1914'te *Cihân-ı İslâm*'in Hindistan'a sokulmasını yasakladılar.

Cihân-ı İslâm'ın, yayımlandığı günlerin zor şartları ve ulaşım güçlükleri dolayısıyla, kendisinden bekleneni tam olarak yerine getirdiği söylenemez.

Türkiye kütüphanelerinde derginin tam bir koleksiyonu mevcut değildir. Ankara'da Millî Kütüphane'de (1962 SA, nr. 107) 1, 8, 9, 22, 25, 50 ve 51. sayılar, İstanbul'da Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde (nr. K 170) 1-16, 20, 22-25. sayılar, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda (nr. 0.426) 19. sayı, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde (nr. 5766) 50. sayı ve Biblioteka SSSR İmeni'de 53. sayısı bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Cihân-ı İslâm (muhtelif sayılar); Hasan Duman, *Katalog*, s. 64-65; Millî Kütüphane, *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Katalogu*, Ankara 1987, I, 41.

ZİYAD EBÜZZİYA

Cihân-ı İslâm'ın 2 Teşrinievvel 1330 (15 Ekim 1914) tarihli 19. sayısının kapağı

